

AJANKOHTAISTA: KULTTUURIPERINTÖÄ DERRYSSÄ

9th SIEF Congress: Transcending “European Heritages”: Liberating the Ethnological Imagination 16.–20.6.2008, Derry, Pohjois-Irlanti

Eerika Koskinen-Koivisto, Heli Niskanen ja Arja Turunen

Etnologien ja folkloristien kansainvälinen seura SIEF (International Society of Ethnology and Folklore) järjesti yhdeksännen kongressinsa *Transcending “European Heritages”: Liberating the Ethnological Imagination* kesäkuussa 2008 Derryn kaupungissa Pohjois-Irlannissa. Kongressissa pohdittiin erityisesti kysymyksiä kulttuuriperinnöstä: miten Eurooppaa, kansallisuutta ja kansalaisuutta tuotetaan eri konteksteissa ja mitä eurooppalaisuus, paikallisuus ja kulttuuri merkitsevät ihmisille nykypäivänä? Derryn kaupunki sopi erityisen hyvin tällaisten teemojen keskustelukentäksi, sillä se on toiminut Pohjois-Irlannin konfliktien näyttämönä. Kaupungissa pääsi tutustumaan muun muassa alueen väkivaltaisesta lähihistoriasta kertoviin seinämaalauksiin.

Kongressi avattiin kaupungin sydämessä, Guild Hallissa, Peter Jan Margryn (Meertens-instituutti, Amsterdam) luennolla, jota seurasivat kaksi plenary-puheenvuoroa. Etnologian professori Wolfgang Kaschuba (Humboldt-yliopisto, Berliini) ja sosiaaliantropologian professori, museologi Sharon McDonald (Manchesterin yliopisto) puhuivat kulttuuriperinnön käsitteestä ja hyödyntämisestä. Kunkin illan puheenvuorot johdattelivat seuraavan päivän teemaan. Avajaisten päätteeksi Derryn kaupungin vastaanotolla tarjottiin runsas ja monipuolinen buffet-illallinen säkkipillin ja muiden soitinten tahdissa. Kongressin toisena päivänä puhuivat kaukainen vieras, antropologi Gulnara Aitpaeva Kirgisiasta (Kirgisian Amerikkalainen yliopisto) ja suomalaisille tuttu folkloristiikan professori Pertti Anttonen (Helsingin yliopisto). Aitpaeva on perustanut kotimaahansa ensimmäisen kirgisialaisen Kulttuurin tutkimuskeskuksen sekä etnologian laitoksen Kirgisian Amerikkalaiseen yliopistoon. Kolmannen päivän puheenvuorot olivat sosiaaliantropologian professori Helena Wulffilla (Tukholman yliopisto) sekä SIEF:n puheenjohtaja, professori Regina Bendixillä (Georg August

-yliopisto, Göttingen), joka paikkasi estynyttä amerikkalaista folkloristia Dorothy Noyesia (Ohion yliopisto). Viimeinen, irlantilaisen museonjohtaja Tony Candonin puheenvuoro jäi valitettavasti kuulematta, sillä niin meidän kuin useiden muidenkin suomalaisten vieraiden kotimatkaa kiirehti alkava juhannuksenvietto.

Paitsi mittavan määrän plenary-puheenvuoroja kongressi tarjosi mahdollisuuden osallistua työryhmiin ja paneelieihin, joissa kuultiin toistasataa kiinnostavaa esitelmää. Osa näistä temaattisista ryhmistä toimi kokonaisen päivän ja synnytti vilkasta keskustelua.

ARKISTOIDUT TUNTEET

Pohjoismaisten tutkijoiden ”Filed Emotions” -työryhmässä keskusteltiin aineiston lukemiseen ja tulkintaan liittyvistä teemoista. Arkistoidut aineistot, kuten keruukyselyt, voivat sisältää selkeitä tunteen purkauksia, mutta toisista aineistoista tunteet vaikuttavat puuttuvan täysin. Tunteiden julkituonti ja tulkinta vaativat tutkijoilta herkkyyttä muusakin kuin eettisessä mielessä. Useat esitelmäitsijät sivusivat tunteiden artikuloinnin sukupuolittuneisuutta.

Folkloristi Lena Marander-Eklund (Åbo Akademi) kertoi käyneensä läpi 1950-lukua koskevaa keruuaineistoa, josta etsi kotirouvien kokemuksia arjesta. Tällaisia kokemuksia ei kuitenkaan löytynyt, ja Marander-Eklund yhdisti esitelmässään alkuperäisen tutkimuskysymyksensä ja tuloksen, kotirouvien arjen kuvauksen poissaolon, tunteiden tutkimukseen yleensä. Hän kertoi löytäneensä aineistostaan niukasti tunteiden artikulointia yleensä ja pohti esitelmässään, miten aineistoa tulisi lähestyä ja lukea, mikäli on kiinnostunut ihmisten arkipäiväisistä kokemuksista. Aineistosta löytyi kyllä nostalgiaa, kuvauksia 1950-luvusta onnellisena aikana. Mitään tarkempia selityksiä positiivisille tunteille ei kuitenkaan annettu. Marander-Eklund viittasi Sarah Ahmedin ajatuksiin tunteiden vaikuttavuudesta. Ahmedin mukaan tunteet ovat tekoja. Mitä nostalgisilla kuvauksilla 1950-luvusta halutaan kertoa? Oliko aika pelkästään positiivista ja ihanaa? Vai onko niin, että aika nähdään ongelmattomana, koska se seurasi sodan ja niukkuuden vuosikymmentä ja oli erittäin työntäyteistä? Marander-Eklund ehdotti, että tunteet kiertävät ja vaihtuvat, ja että niiden erilaiset sävyt – onnelliset, haikeat, surullisetkaan – eivät välttämättä sulje toisiaan pois vaan toimivat yhdessä ja muuttuvat näkökulman mukaan.

Etnologi Charlotte Hagström (Lundin yliopisto) on tutkinut hyvin pienenä kuolleiden lasten (vauvojen) muistolle omistettuja virtuaalisia muistosivuja. Hän vertasi niitä arkistosta löytämiinsä valokuviiin 1900-luvun alussa kuolleista lapsista ja pohti, miksi ensin mainitut herättävät tutkijassa enemmän tunteita. Hagström kertoi vuosisadan alun tapausten saaneen hänet ajattelemaan, mihin lapsi mahdollisesti kuoli ja millaisista olosuhteista hän kasvoi. Nykypäivän virtuaaliset muistosivut taas antavat kenelle tahansa mahdollisuuden samastua vanhempien tunteisiin, suruun ja ikävään. Hagström sanoi epäilevänsä, voiko kuolleiden vauvojen kuvia ja vanhempien surustaan kirjoittamia runoja sekä kokemuksia esittäviä muistosivuja edes tutkia. Vastaavanlaista

kysymystä oli pohtinut myös työryhmässä esitelmän pitänyt folkloristi Piret Paal (Helsingin yliopisto). Syöpäkertomuksia tutkiva Paal oli päättänyt jättää läheisten liikuttavat kertomukset lastensa syöpäkokemuksista tutkimuksensa ulkopuolelle.

Hagströmiä askarrutti eettisten kysymysten lisäksi myös, miksi vanhemmat haluavat muistella kuollutta lastaan internetissä. Hagström esitti suremiseen ja kuolemaan liittyvien kulttuuristen konventioiden, intiimiyden ja hiljaisuuden vaatimusten, estävän surun julkisen esittämisen. Hän viittasi Ruotsia kuluneena vuonna ravistelleeseen tapaukseen pienen Engla-tytön murhasta ja tämän äidin päätöksestä esittää hautajaiset televisiossa. Julkiset hautajaiset saivat osakseen laajaa kritiikkiä, jollaista myös virtuaalisten muistosivujen kohdalla on esitetty. Hagström kuitenkin muistutti, että muistosivut tarjoavat myös vertaistukea ja kanavan kertoa omista tunteista ja suremisesta. Hagströmin aineistossa oli esimerkiksi erään isän hiljattain rakentamat muistosivut. Hänen lapsensa oli kuollut vauvana yli 30 vuotta sitten.

VIRTUAALISELLA KENTÄLLÄ

Työryhmässä ”A Life in Bits: Digital Memory, Virtual Reminders or Chimerical Memorabilia?” käsiteltiin digitaalisten teknologioiden kulttuurista merkitystä. Ryhmän kokoontuminen kaupungin keskustassa kampuksen sijaan saattoi olla yksi tekijä osanottajien hieman vähäisempään määrään, mutta suurempi syy lienee digitaalisen kulttuurin ja internetin toistaiseksi vähäinen tutkimus etnologiassa ja folkloristiikassa. Moni ryhmäläinen myönsi kuitenkin, että kiinnostus aihetta kohtaan näyttää kasvavan etenkin perusopiskelijoiden keskuudessa.

Heli Niskanen (Jyväskylän yliopisto) puhui verkkopäiväkirjojen tutkimisesta etnologiassa. Internet-aineiston käyttäminen on vielä varsin uutta, ja sen vuoksi siihen kohdistuu paljon epäluuloja. Mistä internet-aineisto voi kertoa, mikä on sen ”käyttöarvo”, kuka aineistot on oikeastaan luonut? Nämä kysymykset ovat tärkeitä, mutta aineistoja tulisi pohtia paitsi lähteinä, myös kohteina. Miten verkkopäiväkirjat syntyvät, miten, milloin ja missä niitä kirjoitetaan? Kyse ei ole niinkään siitä, kertovatko verkkopäiväkirjat ”todellisuudesta” ja siitä, miten asiat todella ovat, vaan siitä, miten kirjoittajat merkityksellistävät ja tulkitsevat asioita omasta kontekstistaan käsin.

Violetta Krawczyk-Wasilewska ja Martin Dobbie (Lodzin yliopisto) Puolasta pohtivat elektronisen folkloren (e-folkloren) ja globalisaation yhteyksiä. Heidän mukaansa virtuaalisessa tilassa avautuu uusi kulttuurinen globaali alue, jonne kaikilla ei tosin ole yhdenvertaista ja samankaltaista mahdollisuutta päästä. Virtuaalisen tilan globaali luonne merkitsee heidän mukaansa homogenisoitumista, mikä näkyy esimerkiksi englannin kielen voittokulkuna. Krawczyk-Wasilewska ja Dobbie kysyivät kuitenkin, mikä tämän uuden genren merkitys on ja onko se todella uutta kulttuuria. He perustivat kysymyksensä monien elektronisen folkloren ilmiöiden lyhytikäisyydelle siinä missä perinteinen folklore on pitkäikäistä. Esitys herätti ryhmässä paljon kriittistä keskustelua ja kysymyksiä.

Óli Gneisti Sóleyjarson (Islannin yliopisto, Reykjavik) edusti pelitutkimusta esitellessään MMORPG-peliä (Massively Multiplayer Online Roleplaying Game) *EvE Online* folkloristiikan näkökulmasta. Pelissä tulevaisuuteen sijoittuvat pelaajat taistelevat vallasta, rahasta ja avaruuden hallinnasta. Antoisaa esityksessä olivat havainnollistavat näytteet siitä, miltä peli näyttää, miten hahmot puhuvat ja miten peli toimii. Sóleyjarson keskittyi pohtimaan yhden pelaajan kuolemaa ”tosielämässä”(engl. real life) ja sitä, miten se näkyi itse pelissä ja vaikutti pelaajiin. Osa pelaajista oli esimerkiksi muistanut roolihahmoa pelin säännöillä itse pelin sisällä toisten kritisoidessa sitä, ettei peliä ja todellista elämää tulisi sotkea toisiinsa. Selvää kuitenkin oli, että yhteisö merkitsi pelaajille paljon, vaikkeivät he koskaan olisi kasvokkain tavanneetkaan. Esityksen jälkeen ryhmässä pohdittiin tosielämän ja pelin yhteenkietoutumista.

MAAJUSSILLE MORSIAN? SUKUPUOLITTUNUT TILA

MAASEUDULLA

Helena Ruotsalan (Turun yliopisto) ohjaamaan työryhmään ”Gendered Rural Spaces” osallistui pääasiassa suomalaisia tutkijoita. Ulkomaalaisilta esitelmöitsijöiltä ja aktiiviselta yleisöltä tulleiden kommenttien perusteella maaseudun poikamiesongelma ja maaseudun sukupuolittuneet järjestykset ovat tuttuja kysymyksiä Lapista Välimeren rannoille. Antropologi Nancy Konvalinka (Madridin Avoin yliopisto) kertoi esitelmässään espanjalaisen maaseudun poikamiesten vaikeasta tilanteesta. Kouluttamattomat poikamiehet ovat vailla emäntiä, sillä naiset haluavat asua ja työskennellä kaupungeissa eivätkä kulkea töissä maaseudulta käsin. Konvalinka esitti teoriansa siitä, miten tilanteeseen on tultu ja keskusteli innokkaasti muiden alueiden tilanteesta. Myös etnologi Eeva Uusitalo (Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti) pohti esitelmässään tyhjenevän maaseudun elinoloja ja elintärkeitä verkostoja katsoen asiaa yksinäisen vanhenevan miehen näkökulmasta. Sosiologi Meri Kulmalan (Helsingin yliopisto, Aleksanteri-instituutti) tutkimuskohteena taas olivat naisten verkostot Karjalan Sortavalassa. Työryhmässä oli muitakin kiinnostavia esityksiä.

MUU OHJELMA JA ANTI

Seminaarin yhteydessä järjestettiin jatko-opiskelijatapaaminen, jossa pohdittiin mahdollisia yhteydenpito- ja yhteistyömuotoja. Epämuodollinen tapaaminen sujui mukavan keskustelun merkeissä huolimatta siitä, ettei järjestävä taho ollut osoittanut sille omaa tilaa eikä paikalla ollut järjestäjien edustajia. Tapaamisessa päätettiin jatkaa keskustelua sähköpostitse ja kehittää virtuaalisia mahdollisuuksia yhteydenpitoon. Työryhmien lisäksi kongressissa oli myös paljon muuta ohjelmaa ja nähtävää kuten julistenäyttely, kirjamyyntiä, elokuva- ja musiikkiesityksiä sekä jäähyväisillallinen. Iltaisin oli mahdollista jatkaa keskustelua ja verkostoitumista viihtyisissä irlantilaisissa

EERIKA KOSKINEN-KOIVISTO, HELI NISKANEN JA ARJA TURUNEN

pubeissa. Majoituimme peribrittiläiseen tapaan yliopiston opiskelija-asuntoloissa ja nautimme lounaan kampuksella. Lukuun ottamatta jatko-opiskelijatapaamisen puutteellisia järjestelyjä kongressi oli järjestetty erinomaisesti, eikä edes Irlannin sateinen ja viileähkö ilmasto laimentanut ystävällistä ja avointa ilmapiiriä.

Filosofian maisterit Eerika Koskinen-Koivisto ja Arja Turunen sekä filosofian lisensiaatti Heli Niskanen valmistelevat väitöskirjojaan Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksessa.